

Mazar-i-Sharif i norra Afghanistan.

Stapplande steg

TEXT: BÖRJE ALMQVIST

När parlamentet i Kabul åter öppnades den 19 december, efter drygt 30 år, hördes inte bara lovord till den demokratiska församlingen, till och med parlamentsedamöter var kritiska. Flera av de kvinnliga parlamentsledamöterna lovade att kämpa för att en del av deras kolleger ska förpassas till fängelse.

– Jag ger mina kondoleanser till folket (...) för närvaron av krigsherrar, knarkkungar, kommunister och kriminella i parlamentet. Det afghanska folket är som duvor med brutna vingar som fångats i klorna av blodsugande fladdermöss som släppts ut ur den talibanska buren, sa parlamentsledamöten Malalay Joya vid en presskonferens efter parlamentets öppnande.

Hon blev internationellt känd vid den konstitutionella Loya jirgan för tre år sedan då hon krävde att samma personer skulle ställas inför såväl nationell domstol som den internatio-

nella domstolen i Haag. Flera av hennes kvinnliga kolleger stödjer öppet hennes uppfattning. Bland dem Malalai Shinwari, som lovade att ”kämpa för kvinnors rättigheter (...) och mot alla krigsherrar” i parlamentet. Självläst hon upp i valet i Kabul på grund av de problem krigsherrarna i hennes egen hemprovins Nangahar ställde till med för henne som oberoende och kvinnlig kandidat i valet.

Parlamentsledamöternas uppfattning backas upp av människorättsorganisationer och FN:s anti-narkotikaorgan, UNODC, i vars senaste årsrapport det hävdas att upp till 25 procent av parlamentarikerna är inblandade i droghandeln.

– Över 80 procent av dem som vann i provinserna och över 60 procent av dem som vann i Kabul har band till väpnade grupper, sa Ahmad Fahim Hakim, vice ordförande i Afghanistans oberoende människorättskommission, AIHRC, efter valet.

(Personerna på bilden har inget med textens innehåll att göra.)

LENNART BERGGREN

mot demokrati

Human Rights Watch, HRW, uppger att över 50 procent av parlamentarikerna har band till väpnade grupper eller så har de tidigare begått människorättsövergrepp.

Bland de utpekade är den ökände krigsherren Abdul Rauf Sayyaf, som vid ett flertal tillfällen utpekats som en krigsförbrytare skyldig till brott mot mänskligheten under, före och efter inbördeskriget i Afghanistan 1992-96. Andra parlamentariker ökända från människorättsrapporter från Amnesty, HRW och International Justice Project (IJP) är parlamentets talman Muhammad Younus Qanooni och den tidigare presidenten Rabbani, utpekade som ansvariga för massdödande och förstörelse av stora delar av Kabul, massvåldtäkter, plundring, illegala fånglanden och tortyr.

Även ökända talibaner finns med såsom Maulawi Mohammad Islam Mohammadi, guvernör i Bamiyan när de världsberömda Buddhastatyerna förstördes i mars 2001. Här finns också

före detta högdjur från den sovjetiska ockupationen 1979-89, som dåvarande inrikesminister Gulabzoi som enligt HRW var inblandade i otaliga övergrepp, inräknat tortyr och dödande av fångar.

Anledningarna till att så många borde ha diskvalificerats från att kandidera ändå fick ställa upp är att valagen säger att bara de som dömts för bland annat människorättsbrott eller har band till väpnade grupper inte får ställa upp, samt att valorganisationen uppenbarligen måste ha sett genom fingrarna i flera uppenbara fall.

På valdagen hade endast 34 av 54 diskvalificerade kandidater uteslutits på grund av band till väpnade grupper. Enligt Grant Kippen, ordförande i överklagningskommissionen, beror detta på att "diskvalificering av kandidater är beroende av kvaliteten på bevisen".

I ett samhälle som hittills inte förmått att göra upp med de massiva ►

► övergrepp som begåtts i det förflutna blir det svårt att ställa särskilda krav på enskilda individer som lever i skuggan av väpnade grupper.

Närvaron av kända människorättsförbrytare och krigsherrar är en av förklaringarna till det relativt låga valdeltagandet, 6,4 miljoner röstande (52 procent) av 12,5 miljoner registrerade väljare mot presidentvalets 8 miljoner röstande (73 procent).

Detta i kombination med mängden kandidater, 2 707 (varav 328 kvinnor) till parlamentet och 3 025 (varav 247 kvinnor) i provinsvalen, resulterade i mycket stor spridning av rösterna mellan kandidaterna. I många fall krävdes väldigt få röster för att bli vald. Slutresultatet blev att de invalda 249 parlamentsledamöterna endast har 16 procent av de registrerade väljarna bakom sig.

Enligt valorganisationen Jemb är det vanligt med en nedgång i röstandet vid efterkrigsval. Majoriteten av de intervjuade i en undersökning genomförd av den ansedda Afghanistans undersöknings- och utvärderingsenheten (Afghanistan Research and Evaluation Unit, AREU) har angett en tilltagande frustration och besvikelse på president Karzai och hans regering som ett skäl till att de inte gick till urnan på valdagen.

En annan förklaring till det låga valdeltagandet kan vara att folk valt att stanna hemma eftersom de inte ville rösta på förbrytare eller välja bland ett stort antal okända kandidater. Sakerhetsläget, framförallt i de sydliga provinserna, torde också ha bidragit till att få gick och röstade. Dessutom finns uppgifter om att det i presidentvalet 2004 förekom uppemot två miljoner dubbelröster, som delvis inte utnyttjades i denna omgång.

Eller så var valövervakningen bättre än under presidentvalet, ett val där flera provinser gav president Karzai över 90 procent av rösterna. I flera av dessa hotades folk till livet om de inte röstade på honom. I provinsen Khost meddelade till exempel lokalradion att en stam beslutat att de som inte röstade på Karzai skulle få sina hem nedbrända.

Men det var inte bara anhängare till

► Valets kvinnliga vinnare

Malalai Shinwari – kom på tionde plats i Kabul med 3 869 röster (1,02 %). Från Nangahar. BBC-reporter med fokus på sociala frågor.

Shukriya Barakzai – kom på 24:e plats i Kabul med 2 201 röster (0,58 %). Politisk analytiker och redaktör för kvinnotidningen Aina-e Zan.

Malalai Joya – kom på andra plats i hemprovinsen Farah med 7 813 röster (7,33 %). Nominerades till Nobels fredspris 2005. Blev känd för sitt fördömande av krigsförbrytares deltagande i den konstitutionella Loya jirgan i januari 2003. Började under talibanstyret, vid 19 års ålder, lära kvinnor läsa och skriva i Farah. Leder en biståndsorganisation som arbetar med stöd åt kvinnor.

Fawzia Kofi – kom på andra plats efter den före detta presidenten Rabbani i hemprovinsen Badakshan med 8 851 röster (2,95 %). När en man valdes till andre vice talman i parlamentet skällde hon ut kvinnorna för att de bara röstade på män. Därefter vann hon lätt över nio konkurrenter till posten som andra vice talman. Före valet barnombudsman på Unicef i Kabul. Har arbetat med att bekämpa trafficking.

Fawzia Gailani – vann valet i Heratprovinsen med 16 885 röster (3,56 %) Enda kvinnan som segrade i en provins. Driver ett gym i Herat. Tillhör en respekterad religiös familj med inflytande i många delar av landet.

Karzai som utsatte väljarna för grova hot i samband med presidentvalet.

Genomgående i både president- och parlamentsvalen har varit att folk av olika skäl röstade på etniska fränder trots vetskapen om ett kriminellt förflutet. Fuskandet under själva valdagen verkar ha varit relativt litet, men det förekom många anklagelser om fusk i samband med rösträkningen. Totalt inlämnades 5 397 anmälningar om fusk och oegentligheter. De flesta underkändes och valorganisationen Jembs bedömning är att valet i stort gick korrekt tillväga. Mot detta står AREU:s utvärdering som alltså påvisar en betydligt lägre grad av entusiasm i jämförelse med Jembs bedömningar.

Enligt vallagen ska 68 av parlamentets ledamöter (27 procent) vara kvinnor. Av de kvinnor som kom in i parlamentet klarade 19 personer av att erövra sina platser av så att säga egen kraft – de fick tillräckligt många röster helt enkelt. Övriga har kvoterats in.

I sin årsrapport skriver Afghanistans människorättskommission att själva valdagen i stort var förskonad från allvarligt våld men under valkampanjerna noterade man många hot, dels mot väljare och dels mot

kandidater och då framför allt riktat mot kvinnor.

Till provinsförsamlingarna valdes 29 kvinnor. Resten kvoterades in under förutsättning att det fanns tillräckligt många kandidater i provinsen. Resultaten för kvinnorna varierade kraftigt. I 18 av 34 provinser kom kvinnor in utan kvotering, bland annat i de konservativa provinserna i syd och sydväst. I tre provinser vann kvinnliga kandidater. Genomgående gick det bättre för kvinnorna i provinsvalen än i parlamentsvalet.

I Kabul röstades långt fler kvinnor in än vad kvoten angav. De erövrade sex av elva topplaceringar. Ett skäl som angavs för att lägga sin röst på en kvinna var att de inte har något blod på sina händer. Med tanke på att bara 30 procent av de röstande i Kabul var kvinnor, så är utgången talande.

I andra änden av skalan finns den konservativa Zabulprovinsen med 3,7 procent kvinnligt och 96,3 procent manligt valdeltagande. Där kvoterades en kvinna in i parlamentet med blygsamma 750 röster för att tillsammans med en tidigare kommandant och den före detta talibankommandanten Mulla Rocketi, som vann stort med bland annat valparollen att återinföra talibanstyret, representera

provinserna. I provinsförsamlingen kvoterades två kvinnor in med 203 respektive 213 röster. Den tredje platsen, reserverad för en kvinna, blev obesatt i brist på kandidat.

Antalet röster för flera av de inkvoterade kvinnorna är genomgående mycket lågt. Detta kan delvis förklaras med landsbygdens konservatism. Det förekom bland annat stora problem för många kvinnor att genomföra en valkampanj utanför den egna närmiljön. Det förekom säkerhetsproblem, dödshot och flera attacker mot kvinnliga kandidater men också mot manliga (en manlig parlamentsledamot mördades strax efter valet). Dessutom har kvinnliga kandidater oftare än män angett ekonomiska svårigheter för att nå ut brett i sina kampanjer.

Acceptansen för kvinnligt deltagande, framför allt från det religiösa etablissemanget, har varierat. Mullor har predikat både för och mot att kvinnor ställer upp i valet. I till exempel Heratprovinserna fick kvinnor hålla valmöten i moskéer.

Det är inte bara kvinnligt deltagande i politiken som riskerar en backlash. Hela det parlamentariska systemet riskerar ett bakslag precis som president Karzai efter presidentvalet. Många väljare sa innan par-

lamentsvalet att presidentvalet inte har gett några förbättringar, så varför rösta i parlamentsvalet. Medvetenhet om detta och vikten av att ha ett genusperspektiv på utvecklingen finns dock inom parlamentet.

–Även om det är angeläget och en utmaning att ge kvinnor rättvisa, så måste det gå hand i hand med landets utveckling. Det måste finnas en balans. Jämställdhetsfrågor finns på min agenda men jag vill inte springa för fort och bara prata om kvinnor och gender. Vad är det för frågor som hindrar jämlikhet? Är det lagen? Är det kulturen? Vad är det som stoppar kvinnor från att gå framåt? Är det att utbilda män

eller att ge män arbeten så att de slutar vara våldsamma hemma, ge dem det då, sa parlamentsledamoten Fawzia Kofi i en intervju två veckor efter parlamentets öppnande.

Man får dock inte glömma bort att många av kvinnorna har band med politiska partier, grupper och beväpnade miliser och var i vissa fall beordrade att ställa upp i valet, vilket gör att de troligtvis inte går att räkna som ett enhetligt block i parlamentet. ■

Börje Almquist är journalist och Afghanistan-kännare. Börje jobbade tidigare för SAK i Afghanistan.

Provinsvalen – val till det okända

TEXT: BÖRJE ALMQUIST

De cirka 3 025 kandidaterna till de 420 platserna i Afghanistans olika provinsförsamlingar visste inte vad för sorts uppdrag de kandiderade till. Lagen som styr provinsförsamlingarnas arbete färdigställdes nämligen mitt under valkampanjen och efter deadline för att registrera sig som kandidat. Enligt FN:s och Afghanistans oberoende människorättskommissionens sista rapport bara en vecka före valet hade

lagen fortfarande inte distribuerats till alla provinser. De konstaterade att den fortsatta bristen på kunskap om provinsförsamlingarnas mandat och regeringens misslyckande att sprida lagstiftningen minskar förutsättningarna för att väljarna kan göra en rimlig bedömning av vilka kandidater som på bästa sätt kan uppfylla kraven. ■

Läs mer om vad Börje Almquist har skrivit om valen på www.sak.se